

(Algus 1. lk.)

Elle pühitses meie nimekaim geoloog, akadeemik Karl Orviku oma seitsmekümnendat sünnipäeva.

K. Orviku sündis Virumaal Kohtla mõisas. Isa oli meier, ema kodune. Karli kolmandal eluaastal asus isa tööle Püssi mõisa, samuti meierina. Püssi mõis, hiljem Püssi asundus, jäi Karli järgmisteks aastakümneteks vanematekoduks.

Kooliskäimine algas seitsmeaastaselt Lüganuse Eesti Hariduse Seltsi Algkoolis Erra-Liival. Seal õppis ta viis aastat. Koolipõlvega peaaegu ühel ajal algas suviti jõukohastel hooajalistel mõisatöödel käimine. Tuli hävitada ohakaid suviviljaorastes, käia lool jõeheinamaadel, kitkuda rohtu munakivisillutisega kõnniteedel, kõndida künnihärgade ees. Kuigi isa teenistus oli siis küllaldane, nii et lastel ei olnud palgalisel töö käimine tingimata vajalik, leidsid vanemad, et lapsi tuleb varakult õpetada tööd austama.

1915. aasta sügisel pandi Karl Orviku õppima Rakvere gümnaasiumi II klassi. Viimastes klassides hakkas ta ikka rohkem osa võtma naturalistide ringi tegevusest.

«Küllap tuleb suurel määral lugeda naturalistide ringi hoolidaja, tolleaegse direktori ja loodusloõpetaja A. Luha mõjutuseks seda,» ütleb praegune akadeemik K. Orviku, «et juba keskkooli lõpetamisel oli mulle selge, et juhul, kui õnnestub minna ülikooli, hakkas õppima geoloogiat.»

1922. aasta sügisel alustaski K. Orviku õppimist Tartu Ülikooli matemaatika-loodusteaduskonnas geoloogia erialal. Juba 1923. aasta suvel algasid noore üliõpilase iseseisvad geoloogilised välitööd, mis jätkusid kõigil üliõpilassuvedel. Nende tegemiseks sai ta toetust ülikoolist või Looduseuurijate Seltsilt. Neljal viimasel õppeaastal oli K. Orviku Tartu Ülikooli geoloogiakabineti ja -muuseumi abijõud, täites põhiliselt assistendi ülesandeid. Ülikooli lõpetas K. Orviku 1930. aasta veebruaris geoloogiama-gistrina.

1931. aasta sügisel asus K. Orviku tööle geoloogiakabineti ja -muuseumi assistendina. Ja seda

KARL
ORVIKU
ESINEMAS

1944. aasta sügiseni, olles vahepeal ligi kaks aastat ülikooli teaduslik stipendiaat geoloogia alal. Assistendina alustas K. Orviku erikursuste lugemist 1939/1940. õppeaastal.

1932. aastal abiellus K. Orviku Leonida Saarega, kes oli omandanud ülikoolis looduslool, keemia- ja maateadusõpetaja kutse. 1935. aastal sündis ainus poeg Kaarel, kes on samuti geoloog.

Põhiliseks uurimistemaatikaks assistendiaastatel oli K. Orvikul Põhja-Eesti paekalda lubjakivide litoloogia (teadus settekiivimite) ja litostratigraafia (teadus settekiivimite kihtide ajalise järjestusest). Sel teemal valmis tal 1940. aastal doktori-

töö, mida ta kaitses 1940. a. II mail.

1931. aastal võttis K. Orviku aktiivselt osa Looduseuurijate Seltsi juurde geoloogia ja geomorfoloogia sektsiooni asutamisest. Ta oli aastate vältel selle abiesimees. Samuti võttis ta aktiivselt osa ettevalmistavatest töödest, mille tulemusena hakkas 1933. a. ilmuma ajakiri «Eesti Loodus». K. Orviku oli esimesel kolmel aastal selle peatoimetaja.

1933. aasta septembrist detsembrini viibis K. Orviku teaduslikul täiendamisel Rootsis. 1937. aastal võttis ta osa Taanil Gröönimaa ekspeditsioonist jne.

(Järg 2. lk.)

Kui 1944. aasta sügisel pärast Tartu vabastamist fašistlikest okupantidest ülikoolis jälle tööd jätkati, pandi geoloogia-, mineraloogia- ja geograafiakabinetti hooldamine K. Orviku peale. Ühtlasi määrati ta geoloogiakateedri juhatajaks-professoriks. Algas tohutu töö: kõigepealt üldiste töötingimuste loomine kateedris, siis selle juhtimine, loengud, õppepraktika juhendamine, rääkimata kursuse- ja diplomitööde juhendamisel.

Aastatel 1946—1952 oli professor K. Orviku Looduseuurijate Seltsi esimees, 1947.—1952. a. aga kohakaasluse alusel Eesti NSV Teaduste Akadeemia Geoloogia Instituudi direktori abi teaduslikul alal.

1954. aastal valiti K. Orviku akadeemikuks ja Geoloogia Instituudi direktoriks. Viimasega nõustus ülikool tingimusele, et K. Orviku jääks kohakaasluse alusel veel mõnda aega geoloogiakateedri juhatajaks-professoriks. Kahe aasta vältel käis K. Orviku igal nädalal Tartus täitmas kateedri juhataja ülesandeid. Kateedri professoriks jäi ta 1958. aasta sügiseni.

Geoloogia Instituudi direktori töö oli kõigis oma lõikudes väga raske ja palju aega ning energiat nõudev. Direktori kohuseid täitis K. Orviku 14 aastat. 1968. aasta lõpul tõmbus ta sellest tööst tagasi tervislikel põhjustel.

Geoloogia Instituudi juhtimise kõrval on K. Orviku tegutsenud paljudes vabariiklikes või üleliidulistes komisjonides ja

käinud üleliidulistel nõupidamistel. Samuti on ta osa võtnud rahvusvahelistest teaduslikest kongressidest Kopenhaagenis, Varssavis, Londonis ja Pariisis ning nõupidamistest Warnemündes ja peaaegu kõigil neil on ta esinenud teaduslike ettekan- netega.

Suur on akadeemik K. Orviku teaduslike kirjutiste hulk. Juba ülikooliaastatel on temalt ilmunud kümnekond teadusliku kirjutist, assistendiks oleku kümne esimese aasta jooksul — 47, Geoloogia Instituudi direktoriks oleku ajal — 76.

1969. aastast on akadeemik K. Orviku pensionil, kuid ühtlasi TA Geoloogia Instituudi teaduslik konsultant. Ta jätkab paljude teaduslik-ühiskondlike ülesannete täitmist: ta on Geoloogia Instituudi teadusliku nõukogu liige, Eesti Meteoriidide Komisjoni juhataja, TA keemia-, geoloogia- ja bioloogiaosakonna büroo liige, Eesti Nõukogude Entsüklopeedia geoloogiaosakonna ühiskondlik toimetaja, kogumiku «Eesti NSV geoloogia uurimised» toimetuskolleegiumi esimees jne. Peale selle jätkab ta tööd mitmetes üleliidulistes geoloogiakomisjonides ja on Saksa Demokraatliku Vabariigiga sõbruse arendamise Nõukogude ühinngu Eesti osakonna aseesimees.

Jätkugu akadeemik Karl Orvikul veel paljudeks aastateks temale omast nooruslikkust ja harukordset tööjõudu kodumaa geoloogiateaduse hüvanguks.

Arved PALGA